

Ünite II: COŞKU ve HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER

ŞİİR İNCELEME YÖNTEMİ

1-Şiir ve zihniyet

Şairin şiirini yazdığı dönemde hakim olan düşünce sistemine “ zihniyet” denir. Her şair yaşadığı dönemdeki zihni yapıdan etkilenir ve bunu eserlerine yansıtır.

* Dolayısıyla bir şiir incelenirken, o şiirin yazıldığı dönemin ve şairin özelliklerini göz önüne almalıyız.

Zihniyet: Bir dönemdeki sosyal, siyasi, idari, adli, dini, ticari hayatın birlikte oluşturduğu ortamdır.(genel tanım)

2-Şiirin ahenk (Ses ve Ritm) özellikleri

Ahenk: Kelimelerin birbiriyle ses ve anlam bakımından etkileyici bir bütün oluşturmasıdır.

Ahenk, kelime olarak “uyum” anlamına gelmektedir. Şiirde ahenk; ustaca kullanılan ses akışı, söyleyiş, ritim, ölçü ve her türlü ses benzerliğiyle sağlanır.

İç ahenk: Konunun işlenişinden ve kelimeler arasındaki ses uyumlarından ileri gelen ahenktir.

Dış ahenk: Ölçü, redif ve uyak gibi şiirin dış unsurlarının oluşturduğu ahenktir.

KAFİYE (UYAK) ÇEŞİTLERİ

KAFİYE (UYAK) :Mısra sonlarında anlamları ve görevleri farklı olan ses benzerliklerine denir.

1) **YARIM KAFİYE :**Mısra sonlarında tek (bir) sesin benzerliğine dayanan kafiye çeşidine denir.

Akşam olur, kuşlar konar dallara
Susamış yıldızlar iner göllere “lara” redif.
İnce güzeller dizilir yollara “I” yarım kafiye.
İçlerinde seni göremiyorum

2) **TAM KAFİYE:**Mısra sonlarında bir sesli bir sessiz harfin benzerliğine dayanan kafiye çeşidine denir.

Ne kaşadır ne gözedir
Meylimiz güzel yüzedir
Daima solmaz tazedir “dir” ler redif , “ze” ler tam kafiyedir.
Bu bizim gülistanımız

3) **ZENGİN KAFİYE:**İkiden fazla sesin benzerliğine dayanan kafiye çeşidine denir.

Geçen dert değil ki aransın çare
İşte gülen servi, susan minare

4) **TUNÇ KAFİYE:**Kafiyeyi oluşturan sözcüklerden birinin diğerinin içinde yer almasına denir. Tunç kafiye aslında zengin kafiyenin bir çeşididir.

Gurbet âdemden kara, hasret ölümden aci
Ne zaman tükenecek bu yollar arabaci

5) **CİNASLI KAFİYE:**Sesteş sözcüklerin oluşturduğu kafiye çeşidine denir.

Niçin kondun a bülbül
Kapımdaki asmaya
Ben yârimden ayrılmam
Götürseler asmaya.

KAFİYE ÖRGÜLERİ (ŞEMALARI)

Şiirlerde kafiyelerin sıralanışına (diziliş) göre ortaya çıkan şemaya denir.

- 1) **DÜZ UYAK ÖRGÜSÜ:**Bu kafiye örgüsüne “mesnevi uyak “da denir. Divan edebiyatı için her beyit kendi arasında kafiyeli olursa (aa, bb, cc...)düz uyak olur.
Halk edebiyatında ise dörtlüğün ilk üç mısrası kafiyeli (aaab,cccb...)son mısra serbest olursa düz uyak olur.
- 2) **SARMA UYAK ÖRGÜSÜ:**Bir dörtlüğün birinci ve dördüncü mısrası kendi arasında, ikinci ve üçüncü mısrası da kendi aralarında kafiyeli olursa sarma kafiye olur. Yani (abba) şeklindedir.

- 3) **ÇAPRAZ KAFİYE ÖRGÜSÜ:**Bir dörtlüğün birinci ve üçüncü, ikinci ve dördüncü mısraları kendi aralarında kafiyeli olursa sarma kafiye olur.Yani (**abab**)şeklindedir.
- 4)
- 5) **MANİ TİPİ KAFİYE ÖRGÜSÜ:**Bir mısranın birinci,ikinci ve dördüncü mısraları kendi aralarında üçüncü mısra da serbest olursa mani tipi kafiye olur. Yani (**aaxa**) şeklindedir.
- 6) **KOŞMA TİPİ KAFİYE ÖRGÜSÜ:**“**abab, cccb, dddb**” şeklinde oluşan kafiye örgüsüne denir.

Vurgu:Bir kelimedede hecelerden birinin daha baskılı, daha kuvvetli söylenmesidir. Vurgu hem kelimenin anlamını güçlendiren hem de şiiri ahenkli kılan bir unsurdur. Vurgu şiirin ahengini ve etki gücünü artırır.

Tonlama: Anlatılmak istenen duygu veya düşüncenin daha etkili ifade edilebilmesi için ses tonunu değiştirerek okumaya “ tonlama” denir. Tonlama dilin doğal özelliği değildir. Okuyucu ses tonunu metnin içeriğine uygun şekilde yükseltir ya da azaltır. Böylece acıma, üzüntü, özlem, hayranlık, sevgi, korku gibi duygular belirginleştirilmiş olur.

Aliterasyon: Bir şiirin dizelerinde sürekli aynı ünsüzün tekrarlanmasından oluşan ahenge aliterasyon denir.

Asonans: Bir şiirin dizelerinde sürekli aynı ünlünün tekrarlanmasıyla oluşan ahenge asonans denir.

Ölçü (Vezin)

Ahengi sağlamak, şiire belli bir düzen vermek için şiirlerde çeşitli ölçüler kullanılır. .

Türk edebiyatında iki önemli ölçü kullanılmıştır. Bunlardan birincisi atlı bozkır kültüründen bu yana kullanılan “hece ölçüsü” , diğeriye klasik edebiyata ait olan “ aruz ölçüsü”dür.

Hece ölçüsü:

Şiirdeki tüm dizelerin hecelerinin sayıca eşit olma kuralına dayanır.

Başka bir ifadeyle, şiirin dizelerinde bulunan hecelerın sayıca veya yapıca benzerlik göstermesidir.

Hece ölçüsü, Türk Halk şiirinde kullanılan ölçüdür. Dizelerdeki hece sayıları birbiriyle eşittir. Yani bir dizede on üç hece varsa, ikinci, üçüncü ve dördüncü dizeler de on üç hece olmalıdır. Bir halk şiirinde tek bir ölçü vardır. Bütün şiirdeki dizelerin hece sayısı denktir. Bazen yedi, bazen sekiz bazen de on bir veya on üç olabilir.

Karacaoğlan'ın şiirlerinden birindeki hece ölçüsünü gösterelim.

| | |
|--|------------------|
| E-la göz-lüm ben bu il-den gi-der-sem | = 11 hece |
| Zül-fü pe-ri-şa-nım kal me-lul me-lul | =11hece |
| Ke-rem et ak-lın-dan çı-kar-ma be-ni | =11hece |
| Ağ-la göz ya-şı-nı sil me-lul me-lul | =11hece |

Aruz Ölçüsü

Aruz vezni, hecelerın açık ve kapalı oluşlarına göre oluşturulmuş bir vezindir. Aynı hece düzeninin tekrarı , şiiri içinde bir melodi ve ritim oluşturur. Yeri gelmişken, aruz şiiri musikiye yaklaştırır, diyebiliriz. İşte , aruz gücünü bu söyleyiş güzelliğinden alır.

Bu ölçü, **hecelerin son sesinin ünlü veya ünsüz olmasına dayanır.**

Ünlü ile biten heceye açık, ünsüzle veya uzun ünlüyle biten heceye kapalı hece denir. Açık hece (.), kapalı hece (_) işaretiyle gösterilir.

Buna göre:

Fâ-i-lâ-tün Fâ-i-lâ-tün Fâ-i-lâ-tün Fâ-i-lâ-tün

Ölçüsü bu şekilde gösterilir. Bu ölçüyle oldukça başarılı şiirler yazmış olan şairlerimizden Fuzuli'nin bir ikiliğini bu ölçüye göre gösterelim.

Meni candan /usandırdı /cefadan yar /usanmaz mı

Felekler yan/dı âhımdan mu/radın şem'i/ yanmaz mı

Aruz ölçüsü Cumhuriyet Edebiyatı ile terk edilmiştir. Bu ölçünün kullanıldığı edebiyata “Divan Edebiyatı” ya da “Klasik Türk Edebiyatı” denir.

Serbest Ölçü

Serbest ölçü adından da anlaşılacağı gibi ne kafiye ne de ölçü kullanılan şiirdir. Bu kurallardan tümüyle uzaklaşmış şiir, 19. yüzyıldan sonra dünyada, 20. yüzyıldan itibaren Türk Edebiyatı'nda yaygınlaşmıştır. Orhan Veli Kanık'ın “Ağacım” adlı şiiri bu ölçüye güzel bir örnektir:

3-Şiir Dili:

Doğal dil dediğimiz günlük konuşma dili bazen insanın duygu, düşünce, hayal, coşku ve heyecanlarını anlatmaya yetmeyebilir. İşte böyle bir durumda şiir dili devreye girer. Şiir insanın değişen duygu, düşünce ve özlemlerini farklı bir dille söyler. Şair dildeki kelimeleri özenle seçer. Onlara yeni anlamlar yükler. Böylece duygu ve düşüncelerine bir derinlik kazandırmış olur. Bunu yaparken de “imge”den yararlanır.

Şimdi “imge”yi daha iyi kavrayabilmek için değişik tanımlamalara göz atalım.

Şiirde İmge

İmge, şiirde anlama ulaşma yolunu daha etkili ve canlı hale getiren, anlamla başka şeyler arasında ilinti kuran bir zihinde canlandırma biçimidir. Bir bakıma bir hayal yaratmadır. Hayal söz konusu olduğu için seçilen şeyler dünyada varolan bildik cisimler ya da olaylar olmak zorundadır. Şiirin de kullandığı asıl madde insan yaşantısı olduğu için bu yaşantıyı şiirleştirmek işi imgeye düşer. O zaman **şair kullandığı sözcüklerle alguların zihindeki bazı resimlerle eşleşmesini sağlar**. Bunu başarabilen bir imgeye de biz iyi imge diyebiliriz.

İMGE

| |
|---|
| 1 . Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya. |
| 2 . Genel görünüş, izlenim, imaj. |
| 3 . <i>ruh bilimi</i> Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj. |
| 4 . <i>ruh bilimi</i> Duyularla algılanan, bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj. |

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'ten alınmıştır.

İmge, zihnin herhangi bir şeyden edindiği tasarım, düşüncedir. (Descartes)

İmge, İnsan bilincinden bağımsız olarak var olan nesnelere/nesnel gerçeklerin zihnimize yansımasıdır.
İmge, fotoğrafik bir canlandırmadır.

İmge, Kelimelerin anlamlarının zihinde görüntüye dönüştürülmesidir.

Şiirde imge nasıl kullanılır örnekle açıklayalım. Koyu yazılan mısralarda imge söz konusudur.

Sen geldin benim **deli köşemde** durdun
Bulutlar geldi üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin
Merhamet saçlarımı ıslatan sessiz bir yağmurdu
Bulutlar geldi altında durduk

Konuştun güneşi hatırlıyordum
Gariptin **yepyeni bir sesin vardı**
Bu ses öyle benim öyle yabancı
Bu ses saçlarımı ıslatan sessiz bir kardı
Dişlerin öpülen çocuk yüzleri
Güneşe açılan küçük aynalar
Sert içkiler keskin kokular dişlerin
İçinden geçilen küçük aynalar

Ve güldün **rengarenk yağmurlar yağdı**
İnsanı ağlatan yağmurlar yağdı
Yaralı bir ceylan gözleri kadar sıcak
Yaralı bir ceylan kalbi gibi içli bir sesin vardı (Sezai Karakoç)

SÖZ SANATLARI

Teşbih:Anlama güç katmak için, aralarında gerçek ya da mecaz, çeşitli yönlerden ilgi, benzerlik bulunan en az iki varlıktan zayıf olanı nitelik bakımından güçlü olana benzetme sanatıdır.

Teşbih sanatında en az iki, en fazla dört öge bulunur. Ögeleri şunlardır :

1- **Benzeyen** (müşebbeh, teşbih edilen, benzetilen) : Birbirine benzetilen şeylerden nitelik bakımından güçsüz olanıdır.

2- **Kendisine Benzetilen** : Birbirlerine benzetilen şeylerden nitelik bakımından daha üstün ve güçlü olanıdır.

3- **Benzetme Yönü** : benzeyen ve kendisine benzetilen arasındaki ortak noktadır. Zaten benzetme bu ortak noktayı belirtmek için yapılır. (Ancak bu ortak nokta her zaman vurgulanarak zikredilmeyebilir.)

4- **Benzetme Edatı** : Benzeyen ve kendisine benzetilen arasında benzetme ilgisi kuran kelime veya ektir.

Teşbihte genellikle şu kelime ya da ekler benzetme edatı olarak kullanılır :

Ör: Ali aslan gibi cesurdur.

- 1- Benzeyen-benzetilen: Ali
- 2- Kendisine benzetilen: aslan
- 3- Benzetme yönü: cesaret
- 4- Benzetme edatı: gibi

Bu sesler dokunuyor en ağrıyan yerime,
Bir eski çıban gibi işliyor içerime.

(Ayak Sesleri/ Necip Fazıl Kısakürek)

Benzeyen: Sesler

Kendisine benzetilen unsur:Eski çıban

Benzetme yönü: Batmak,işlemek

Benzetme edatı: Gibi

Ör: Cennet gibi güzel vatan

Ör: "Yol yılan gibi kıvrılıyor"

Teşbih-i belîğ:Sadece benzeyen ve benzetilen ile yapılan ve benzetme edatı ile benzetme yönü bulunmayan teşbihe **teşbih-i belîğ** denir.

Ör:Günlerim koklamadan attığım bir güldür.

Ör:Yarın dudağından getirilmiş
Bir katre alevdir bu karanfil

Ahmet Haşim

Ör: Kömür gözlüm, gül dudaklım
Sen de bir gün perişan ol

Hicranî

Ör: Aslan askerler koşuyor.

İstiare(İğretileme):Sadece benzeyen ya da benzetilenle yapılan teşbihe istiare denir. Açık istiare ve kapalı istiare olmak üzere ikiye ayrılır.

Açık istiare: Benzetme ögelerinden sadece kendisine benzetilenin bulunduğu benzeyenin bulunmadığı istiaresidir.

Ör: Yüce dağ başında **siyah tül** vardır.

Benzeyen: bulut(söylenmemiş)
Benzetilen:siyah tül (söylenmiş)

Ör: Havada bir **dost eli** okşuyor derimizi

Benzeyen: Rüzgar(söylenmemiş)
Benzetilen: dost eli(söylenmiş)

Kapalı istiare: Benzetme ögelerinden sadece benzeyenle yapılan istiaresidir. Kapalı istiarede kendisine benzetilen yer almaz. sözcüğüyle **kuşa** benzetilmiştir. Ancak dörtlükte benzetilene yer verilmemiştir.

Ör:
Bir **arşan miyav** dedi
Minik **fare kükredi**
Fareden korktu kedi
Kedi pır **uçuverdi**

Ör: Yüce dağların başında
Salkım salkım olan bulut.

Benzeyen:Bulut(var)

Kendisine benzetilen:üzüm(yok)

Dörtlükte ‘‘arşan’’, ‘‘miyav’’ sözcüğüyle **kediye;fare,**
kükredi sözcüğüyle **aslan;** ‘‘kedi’’ ‘‘uçuverdi’’

Teşhis(Kişileştirme):İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıklara insana özgü bir özellik verme sanatına **teşhis** denir.

Ör: Çatma kurban olayım çehreni ey **nazlı** hilâl
Kahraman ırkıma bir **gül** ne bu şiddet bu **celâl**

Ör: Gel bahar erit bu yolun karını
Geçen seneleri **anmayalım** hiç
Dinle bülbüllerin şarkılarını
Güllerin kıpkızıl şarabını iç

Ör: **Ağlama** karanfil beni de ağlatma
Sil göz yaşlarını

İntak(Konuşurma): İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkların konuşurulması sanatıdır. Konuşurma kişileştirmeden sonra gelir.Varlıklar önce kişileştirilir sonra gerekirse konuşurular. Her intakta bir kişileştir me vardır ama her kişileştirmede bir intak yoktur.Fabllar bu sanata örnektir.

Ör:Mor menekşe:’’Bana dokunma;’’diye bağırdı.

Ör:Minik kuş:’’Anne beni rüyalar ülkesine götür.’’diye yalvarıyordu.

Tezat(Karşıtlık): Aralarındaki bir ilgiden dolayı aynı konu ile ilgili karşıt kavramların ya da özelliklerin bir arada kullanılmasıdır.

Ör:*Ağlarım* hatıra geldikçe *gülistüklerimiz*

Ör.Ağzına *yok* dediler dediklerince *var* imiş
Ör: Ne efsunkâr imişsin âh ey didâr-ı *hürriyet*
Esir-i aşkın olduk gerçi kurtulduk *esareten*

Mübalâğa(Abartma):Bir sözün etkisini arttırmak amacıyla bir şeyi olduğundan çok göstermek ya da olmayacak biçimde anlatma sanatıdır.

Ör: Şühedâ fişkırarak toprağı sıksan şühedâ

Ör: Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
Gömelim gel seni tarihe desem,sığmazsın.

Ör: Alem sele gitti gözüm yaşından.
Bir ah çeksem dağı taşı eritir,

Ör: O kadar zayıftı ki
Bir dalın arkasına geçse göremezdi kimse onu

Telmih(Hatırlatma):Söz arasında herkesin bildiği bir olaya ya da kişiye işaret etme sanatı.

Vefasız Aslı’ya yol gösteren bu,
Kerem’in sazına cevap veren bu.

Şu Boğaz harbi nedir?Var mı ki dünyada eşi?
En keşif orduların yükleniyor dördü beşi.
M. Akif Ersoy

Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor teshidi,
Bedrin aslanları ancak bu kadar şanlı idi.
M. Akif Ersoy

Gökyüzünde İsa ile,
Tur dağında Musa ile ,
Elindeki asa ile,
Çağırayım Mevlam seni.
Yunus Emre

Ekmek Leyla oldu bire dostlarım,
Mecnun olup ardı sıra giderim.

Tecahül-i Arif(Bilip de Bilmemezlikten Gelme):Bilinen bir gerçeği bilmez görünerek anlatma sanatıdır.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allah’ım bu çizgili yüz?
Cahit Sıtkı Tarancı

Sular mı yandı,neden tunca benziyor mermer?
Ahmet Haşim

Hüsn-i talil(Güzel Bir Nedene Bağlama):

Sebebi bilinen bir olayın meydana gelişini,gerçek sebebinin dışında başka,güzel bir nedene bağlamadır.

Senin o gül yüzünü görmek için
Sana güneş bakmak için doğuyor.

Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden
Birçok seneler geçti dönen yok seferinden

Yahya Kemal Beyatlı

Tenasüp:Anlam yönünden birbiriyle ilgili sözcükleri bir arada kullanmaktır.

Ör:Yine bahar, bülbül sesinden
Seda verip seslendin mi yaylalar
Çevre yanın lale sümbül bürümüş
Gelin olup süsüledin mi yaylalar

•Bu dizelerde ‘bahar,yayla,lale, sümbül,bülbül sesi,seda’’ birbiriyle ilgili sözcükler olarak kullanılmıştır.

Mecaz-ı Mürsel (Ad Aktarması):Bir sözün benzetme amacı güdülmeyen gerçek anlamı dışında kullanılması sanatıdır.Gerçek anlama gelmesi imkansızdır.

Ör:Ankara bu olaya tepki gösterdi.

Burada tepki gösteren şehir değil.Anakara da bulunan hükümettir.Mecaz-ı mürsel yapılmış.Şehir söylenmiş hükümet kastedilmiştir.

Ör:Cemil Meriç’i her okuyuşumda yeni bir şeyler buluyorum. (Kitabını okuyorum kendisini değil)

Ör: Kırmızı beyaz bu sene başarı gösteremedi.

Ör:Evin suyu patlamış.

4-Şiirde Yapı:

Nazım Birimi: Bir manzumede anlam bütünlüğü taşıyan en küçük parçaya nazım birimi denir. Nazım birimi, en az iki mısra olmak üzere üç, dört, beş veya daha fazla mısradan oluşabilir.

Nazım: Hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan uyaklı söz dizisi, manzume, şiir, koşuk.

Mısra (dize):Şiiri oluşturan satırların her birine mısra(dize) denir. (Ölçülü ve anlamlı, bir satırlık nazım birimi)

Beyit (İkilik):Ölçülü ve anlamlı, birbirine bağlı **iki dizeden** oluşan nazım birimidir

Kıt’a:Sözlük anlamı parça demektir.Klasik Türk Edebiyatı’nda dört mısradan oluşan nazım şekline kıt’a denir.

Bent:Ölçülü ve anlamlı, birbirine bağlı **ikiden fazla dizeden** oluşan nazım birimidir

5-Şiirde Tema:

Şiirde dile getirilen duygu, düşünce ve hayale “**tema**” denir. Şiir bir düşünce yazısı olmadığı için “tema” sözünden daha çok eserde dile getirilen duygu ve hayali anlamalıdır. Bu tema kimi zaman bir aşk, ayrılık acısı, ölüm korkusu gibi bireysel duygular kimi zaman başka insanlar için duyulan ıstırapların yer aldığı toplumsal konuları içerebilir.

6-Şiirde Gerçeklik:

İnsan çevresinde olup bitenleri önce algılar sonra bu algıladıklarını düşünce süzgecinden geçirir. Böylece ortaya bir gerçeklik çıkar. Bu gerçeklik kişiden kişiye değişmez. Ancak şiirde ve sanatta bunun değiştiği görülür. Şiirdeki gerçeklik somut bir anlayışla sınırlı değildir. Şiirde yaşadıklarına sevgilerini, tasarılarını ve izlenimlerini de katar. Amacı “her okuyan farklı şeyler anlansın” olan şair kelimelere yeni anlamlar yükler. İşte bu şekilde şiirde farklı bir gerçeklik ortaya çıkar. Çünkü şair gerçek olana yorumlarını katarak onu değiştirecektir. Şiirde gerçeklik yaşananın ya da görülenin betimlenmesidir. Şiirdeki gerçeklik olumlu ve olumsuz durumları yansıtabilir.

7-Şiir ve Gelenek:

Geçmişte insanoğlu tarafından meydana getirilen her şey geleceğe aktarılır. Bu aktarıma genel anlamda “kültür” diyoruz.kültürün oluşmasında geçmiş dönemdeki zevk ve anlayış, görgü ve bilgi birikimi önemli rol oynar. Bunların geçmişten geleceğe aktarılması da **gelenektir**. Yani şiir geçmişteki şiir yazma şekillerinden etkilenir.

Halk şiiri ile Klasik (divan) şiir geleneği yüzyıllar boyu devam etmiştir. Şairler kendilerinden önceki şairlerden etkilenmişler, aynı konu ve temada, aynı yapıda (biçim) yüzyıllar boyu şiirler yazmışlardır.

Örneğin divan şiirinde aruz ölçüsü kullanılmıştır. Nazım birimi beyittir. Dili halk şiirine göre daha ağırdır. Arap ve Fars edebiyatlarının etkisi görülür. Yüzyıllar boyu aynı nazım biçimleri (gazel, kaside, mesnevî, tuyuk, şarkı rubaî vb) ve aynı konuları (aşk, tasavvuf, kahramanlık methiye, yergi vb.) işlenmiştir.

Halk şiiri ise, Türklerin İslâmiyeti kabul etmeden önceki dönemlerde başlamış ve günümüze kadar varlığını korumuştur. Bu süreçte şairler aynı sanat anlayışını sürdürmüşlerdir. Şiirlerde ulusal ölçümüz olan hece ölçüsü kullanılmıştır. Nazım bi-rimi dörtlüktür. Konu olarak doğa güzellikleri, aşk, ayrılık, savaş, kahramanlık, özlem gurbet vb. işlenmiştir. Ürünler kam, ozan, aşık, saz şairi adları verilen kişiler tarafından saz eşliğinde söylenmiştir.

Divan ve halk şiirlerindeki ele alınan zihniyet yüzyıllar boyu aynı sanat anlayışının sürdürülmesi sonucu oluşmuştur.

Türk edebiyatının gelişim sürecinde Tanzimat’tan sonra çeşitli edebî topluluklar kurulmuştur. Tanzimat Edebiyatı, Serveti Fünun Edebiyatı, Fecr-î Âti Edebiyatı, Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı, Beş Heceliler vb. Bu topluluklardan bazıları divan şiirinden bazıları da halk şiir geleneğinden etkilenmişlerdir.

Şair, Karadut şiirinde özellikle halk söyleyişlerinden, masallardan ve masallarda söylenen tekerlemelerden yararlanmış. “Nar tanem, nur tanem bir tanem”, “Gülen ayvama ağlayan narımsın,” “çatal karam” ifadeleri buna örnek olarak gösterilebilir.

8-Şiir ve Yorum:

Şiir okuyucunun kültürüne, anlayışına, zevkine, içinde bulunduğu duruma ve psikolojik haline göre yeni anlam değeri kazanır. Çünkü şiirler yan anlam değeri açısından güçlüdür. İşte bu yüzden okuyucu metni kendi birikimlerine, kültürüne, zevkine ve hayal gücüne göre anlamlandırır ve bu anlamlandırmaya “**yorum**” denir. Şiiri yorumlayabilmek için; şiirin yapısal özelliklerini, dil ve üslubunu belirlemek ayrıca şairin hayatı hakkında bilgi sahibi olmak gerekir.

9-Metin ve Şair:

Şair ve onun ortaya koyduğu metin arasında bir ilişkinin olmaması düşünülemez. Şiirde şairin ruh halini, sanat ve zevk anlayışını, kültür birikimini ve hayat anlayışını görürüz. Yani şiirlerde şairlerin kendilerine ve dış dünyaya ait gerçeklikleri değiştirilmiş olarak görürüz.

10-Manzume ve Şiir:

Manzumeler genellikle didaktik amaçla yazılan vezinli(ölçülü) ve kafiyeli sözlere. Şiir olmadıkları halde, dizeler halinde yazılır. Ezber kolaylığı sağlandığı için bu şekil ortaya çıkmıştır. Manzumelerde şiirdeki şekil unsurları bulunmasına rağmen, derin anlam, duygu, söz sanatları ve diğer şiirsel unsurlar yoğun değildir.

- Manzume düz yazıyla ifade edilirken, şiir edilemez
- Manzumelerde olay örgüsü vardır, şiirde yoktur.
- Manzumelerde yaşanmış ya da yaşanabilir olaylar varken, şiirde duygu ve çağırışım vardır.
- Manzumelerde gerçek anlam, şiirde ise çok anlamlılık vardır.

ŞİİR TÜRLERİ (ÇEŞİTLERİ)

1) **PASTORAL ŞİİR:** Köy, çoban, kır hayatının güzelliklerini, zorluklarını anlatan şiirlerdir. Edebiyatımızda Kemalettin Kamu'nun “**Bingöl Çobanlarına**” şiiri bu türe en güzel örnektir. Ayrıca Karacaoğlan, Faruk Nafiz de çok güzel örnekler sunmuşlardır.

Akşam olur, kuşlar konar dallara
Susamış yıldızlar iner göllere
İnce güzeller dizilir yollara
İçlerinde seni göremiyorum

2) **EPIK ŞİİR:** Savaşları, kahramanlıkları işleyen şiirlerdir. Destanlar epik özellik taşırlar. Edebiyatımızda Köroğlu, Dadaloğlu bu türün başarılı örneklerini sunmuşlardır.

Eğerleyin kır atımın ikisin
Fethedeyim düşmanların hepsin
Sabah namazında Bağdat kapısın
Allah Allah deyip açtı Genç Osman.

3)**LİRİK ŞİİR:** Duyguların coşkulu bir edayla işlendiği şiirlere denir. Çoğunlukla bireysel duygular işlenir.(Fuzuli, Nedim..)

Ala göz üstüne hilal kaşlar
Sırma gibi yanar yârin saçları
Kirazdır dudağı, inci dişleri,
Selvi Suna'm gibi gül fidan olmaz.

4)**SATİRİK ŞİİR:** Bireylerin veya toplumun aksayan yönlerini eleştirmek amacıyla yazılan şiirlere denir. Bu tarz şiirlerde bazen güldürü öğeleri de kullanılır

Elin kapısında karavaş olan
Burnu sümüklü gözü yaş olan
Bayramdan bayrama traş olan

Berbere gelir de dükkân beğenmez.

5) **DİDAKTİK ŞİİR (öğretici şiir):**Herhangi bir konuda okura bilgi vermek amacıyla yazılan şiirlere denir. Bu şiirlerde amaç duygu değil akıldır.(M. Akif, N. Kemal, Tevfik Fikret)

Az söz erin yüküdür,
Çok söz hayvan yüküdür,
Bilene bu söz yeter,
Sen de güher var ise

6) **DRAMATİK ŞİİR:** Hüzünel bir duyguyu çeşitli yönleriyle konu edinen şiirlere denir. Çoğunlukla **ağıt** özelliği taşırlar.

Civan da canına böyle kıyar mı?
Hasta başın taş yastığa koyar mı?
Ergen kıza beyaz bezler uyar mı?
Al gjy allı balam alların hani?

Hüseyin İNCE
Edebiyat Öğretmeni
AKŞEHİR TİCARET MESLEK LİSESİ